

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Управлінський облік»
обов'язковий компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Облік і аудит

За темою № 8 - Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від
31.08.2021 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, к.е.н.,
спеціаліст вищої категорії, викладач - методист, Пушкар О. І.

Рецензенти:

1. Голова циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Цимбалістова О.А.
2. Професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, д.е.н., професор Дружиніна В.В.

План лекцій:

- 8.1. Мета і методи аналізу «витрати – обсяг – прибуток»
- 8.2. Основні припущення аналізу «витрати – обсяг – прибуток»
- 8.3. Визначення точки беззбитковості за допомогою рівнянь
- 8.4. Маржинальний метод визначення точки беззбитковості
- 8.5. Графічні методи аналізу

Рекомендована література:

Основна:

- 1.1 Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. №996-XIV
- 1.2 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом МФУ від 31.12.1999р. №318
- 1.3 Садовська І.Б., Божидарник Т.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2013
- 1.4 Фаріон І.Д., Писаренко Т.М. Управлінський облік: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2012

Додаткова

- 2.1 Атамас П.Й. Управлінський облік: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2009
- 2.2 Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник. - К.: Скарб, 2006
- 2.3 Лень В.С. Управлінський облік: Навчальний посібник. - К.: «Знання - Прес», 2006
- 2.4 Нападовська Л.В. Управлінський облік. - К.: КНТУ, 2008

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

- 1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/a#Find>
- 2. Всеукраїнська професійна газета «Все про бухгалтерський облік». Режим доступу: <http://www.vobu.com.ua/ukr>
- 3. Видавнича група «Баланс клуб». Режим доступу: <https://balance.ua/ua/news/>

Текст лекції:

8.1. Мета і методи аналізу «витрати – обсяг – прибуток»

Аналіз взаємозв'язку витрат обсягу діяльності та прибутку як правило називають **аналізом чутливості**. Його метою є дослідження змін, які відбуваються з операційним прибутком підприємства під впливом змін певних параметрів його діяльності (наприклад ціни реалізації і продукції, обсягу продажу, витрат підприємства).

Отриманню прибутку та його максимізації сприяють різноманітні поточні управлінські рішення (наприклад прийняття нового замовлення, припинення випуску певної продукції, визначення мінімально можливої ціни реалізації тощо). Ці управлінські рішення передбачають здійснення аналізу витрат за певним обраним напрямом дій, тому необхідною умовою для планування майбутніх операцій підприємства і прийняття управлінських рішень на короткострокову перспективу є розуміння залежності між витратами, обсягом діяльності і прибутком.

Зв'язок між витратами, обсягом діяльності та прибутком відображають за допомогою формули або у вигляді графіків. Виділяють математичні і графічні методи аналізу взаємозв'язку.

Математичні методи розподіляються на:

- а) методи рівняння;
- б) методи маржинального доходу.

Графічні методи:

- а) графік беззбитковості;
- б) графік маржинального доходу;
- в) графік прибутку.

8.2. Основні припущення аналізу «витрати – обсяг – прибуток»

Аналіз «витрати – обсяг – прибуток» дещо спрощує реальну картину бізнесу, тому керівництву необхідно звернути увагу на низку припущень, що покладені в основу цього аналізу і обмежують сферу його застосування. Це такі припущення:

1. Ціна реалізації продукції не залежить від обсягу її продажу;
2. Всі витрати підприємства слід розглядати як змінні або як постійні;
3. Протягом періоду, що аналізують поведінку витрат та доходів можна описати лінійною функцією ($y=a+bx$);
4. Єдиним чинником, що впливає на витрати та доходи є обсяг продажу;
5. Обсяг виробництва та продажу однакові;
6. Підприємство виготовляє і реалізує один вид продукції або в нього стабільна номенклатура випуску.

8.3. Визначення точки беззбитковості за допомогою рівнянь

Залежність прибутку від величини витрат та обсягу діяльності відображаються так:

$$\text{Операційний прибуток} = \text{Загальні доходи} - \text{Загальні витрати}$$

Якщо взяти до уваги рівень діяльності то це рівняння можна трансформувати:

$$\text{Операційний прибуток} = (\text{Ціна} \times \text{Кількість продажу}) - \left[(\text{Змінні витрати на одиницю продажу} \times \text{Кількість продажу}) + \text{Постійні витрати} \right]$$

Або:

На підставі цього рівняння можна виділити такі основні способи збільшення прибутку підприємства:

- 1) збільшити обсяг реалізації одиниць продукції;
- 2) збільшити ціну продажу;
- 3) зменшити змінні витрати на од. пров.;
- 4) зменшити постійні витрати.

Важливим елементом аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг діяльності – прибуток» є аналіз беззбитковості, який передбачає розрахунки точки беззбитковості, що в літературі визначається як критична точка.

Точка беззбитковості – обсяг діяльності, за якого виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) дорівнює сукупним витратам підприємства, тобто це обсяг продажу за якого підприємство не має ні прибутку ні збитку.

Метод рівняння – базується на загальному підході за фінансових результатів за умови, що прибуток дорівнює нулю, тобто це обсяг реалізації після досягнення якого підприємство починає отримувати прибуток.

$$\text{Точка беззбитковості} = \frac{\text{Змінні витрати на од.}}{\text{Ціна продажу} - \text{Змінні витрати на од.}} \times \text{Постійні витрати}$$

8.4. Маржинальний метод визначення точки беззбитковості

Метод маржинального доходу є похідним від методу рівняння. Точку беззбитковості можна розглядати як беззбитковий обсяг продажу в натуральних одиницях або у грошовому вимірі а також беззбиткову виробничу потужність.

$$\text{Точка беззбитковості в натурал. вираженні} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Ціна продажу} - \text{Змінні витрати на од.}} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Маржинальний дохід на од. прод.}}$$

Точка беззбитковості - це один із небагатьох показників, що тим кращі, чим нижчі значення вони мають, але на різних етапах роботи підприємства вона

може мати різне значення. Наприклад розширення декількох підприємств призводить до зростання постійних, що зумовлює вище значення точки беззбитковості.

Для ефективності управління підприємством його керівництву необхідні відомості про так звану ліквідну точку беззбитковості, тобто мінімальну суму грошових коштів, яку необхідно отримувати для покриття поточних витрат діяльності (при погіршенні загальнооекономічної ситуації, при скороченні діяльності або в період коли підприємство працює зі збитками)

Немонетарними вважаються статті, одержані або сплачені яких непередбачена у фіксованій сумі грошових коштів чи їх еквівалентів (наприклад: амортизаційні відрахування).

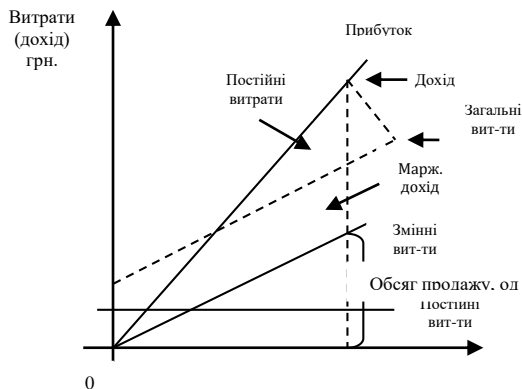
Результати розрахунків порівнюють із реальним чистим рухом грошових коштів за період. Якщо фактичне надходження грошей дорівнює ліквідній точці беззбитковості, то це означає що підприємство генерує їх достатню кількість для покриття поточних витрат. Отже, діяльність підприємства доцільно продовжувати навіть за наявності збитків у фінансовій звітності.

8.5. Графічні методи аналізу

На практиці точку беззбитковості можна відобразити за допомогою графіків:

- 1) Графік беззбитковості
- 2) Графік маржинального доходу
- 3) Графік прибутку

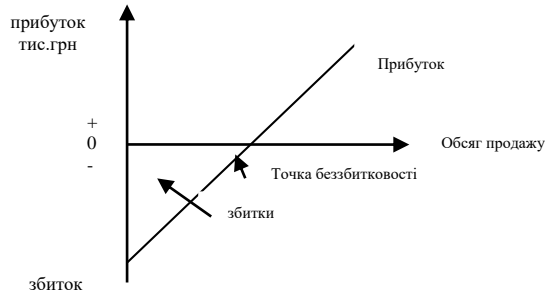
Графік маржинального доходу ілюструє залежність маржинального доходу від обсягу продажу і витрат підприємства.

На відміну від графіка беззбитковості на графіку спочатку проводять лінію змінних витрат, до яких потім додають постійні витрати. Це дозволяє відобразити величину маржинального доходу, зона якого розташована між лініями доходу від продажу та змінних витрат.

При досягненні точки беззбитковості маржинальний дохід дорівнює постійним витратам а в разі подальшого зростання продажу забезпечує отримання прибутку.

Графік прибуток (графік взаємозв'язку обсяг – прибуток).

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть припущення, що покладені в основу аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку?
2. Поясніть термін “точка беззбитковості”.
3. Які фактори впливають на прибуток, як можна моделювати їх вплив?
4. Поясніть термін “витрачена потужність”.
5. Про що свідчать показники запасу міцності?
6. Як розрахувати коефіцієнт запасу міцності?
7. Назвіть графіки, які дають змогу проілюструвати взаємозв'язок “витрати-обсяг-прибуток”, та поясніть їх призначення.
8. Що описує графік прибутку?
9. Як побудувати графік маржинального доходу?
10. Чим відрізняється графік беззбитковості від графіку маржинального доходу?